

گزارش

آیین نامه چی می گه؟!!

گزارشی از برگزاری کارگاه آشنایی با «آیین نامه اجرایی مدرسه ها»
در شهرستان تفتان استان سیستان و بلوچستان

● محمد رضا حشمتی

کلید واژه‌ها: آیین نامه‌های اجرای مدرسه، همیاری، هدایت تحصیلی، راهنمایی و مشاوره.

پس از حضوری شدن مدرسه‌ها در سال تحصیلی جدید، در دفتر معلمان بحث و گفت‌وگو بالا گرفته است. بعضی از معلمان نسبت به تغییر زمان کلاس از ۷۵ دقیقه به دو کلاس ۵۰ دقیقه‌ای شاکی هستند و اظهار می‌کنند ما تا درس را شروع می‌کنیم، ساعت به پایان می‌رسد! بهتر بود به جای دو زنگ ۵۰ دقیقه‌ای، همان یک زنگ ۷۵ دقیقه‌ای را داشتیم. مدیر مدرسه با روی خوش اعلام می‌کند، بهتر است ظرفیت و تحمل دانش‌آموزان را در نظر بگیریم. همچنین، در بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی نیز مشخص شده است که زمان کلاس درس برای دوره متوسطه دوم باید ۵۰ دقیقه باشد، نه بیشتر! یکی از معلمان می‌گوید، سند برنامه درسی که برای ما اعضای مدرسه نوشته نشده، کلیاتی برای نویسندگان کتاب‌های درسی است. مدیر تأکید می‌کند، آیین نامه اجرایی مدرسه‌ها هم که در تاریخ ۱۴۰۰.۵.۱۰ تصویب شده است، بر این زمان آموزشی تأکید دارد. نسخه پی‌دی‌اف را از روی گوشی خود باز می‌کند و می‌گوید، در ماده ۸۸ آیین نامه اجرایی مدرسه‌ها آمده است: «زمان هر جلسه درسی در دوره ابتدایی ۴۵ دقیقه و سایر دوره‌ها ۵۰ دقیقه خواهد بود.» پس از اعلام این ماده، معلمان تصمیم می‌گیرند بر این اساس در جلسه آینده شورای معلمان درباره چگونگی ایجاد تغییر در طراحی‌های آموزشی خود، بر اساس زمان ۵۰ دقیقه‌ای، گفت‌وگو کنند.

آگاهی و تسلط مدیران مدرسه‌ها به آیین نامه‌ها ضروری و بدیهی است. ناآگاهی مدیران از جزئیات آیین نامه‌ها، مشکلات مدرسه‌ها را در زمینه‌های گوناگون تشدید می‌کند. بنابراین، تلاش مدیران محترم باید این باشد که از ابعاد آیین نامه‌ها به دقت آگاه شوند. برگزاری جلسات هم‌اندیشی بستر مناسبی برای فهم بهتر آیین نامه‌هاست. بر این اساس، در ۳۰ دی ۱۴۰۰، بنا بر تصمیم مدیریت آموزش و پرورش شهرستان تفتان، کارگاهی برای آشنایی بیشتر مدیران با آیین نامه اجرایی مدرسه‌ها در مدرسه پروین اعتماسی شهر نوک‌آباد، برگزار شد. آنچه می‌آید گزارشی از این کارگاه است.

در کارگاه ابتدا باورها یا رویکردهایی که در برنامه‌دروسی ملی به ترتیب زیر آمده است مورد بحث و بررسی قرار گرفت و برای هر مورد مصداق‌های مربوطه از طرف مدیران ارائه شد

دانش‌آموز در سند برنامه‌دروسی ملی

- امانت الهی و دارای کرامت انسانی است.
- فطرت الهی در وجود او نهفته است و قابلیت شکوفایی و فعلیت یافتن دارد.
- همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کرده و با انتخاب احسن خود در راستای اصلاح حرکت کند.
- توانایی انتخاب، تصمیم‌گیری و خویش‌داری دارد و می‌تواند با محیط یادگیری رابطه‌ی تعاملی برقرار کند و تابع بی‌چون‌وچرا و مقهور محیط نیست.
- از اراده و انگیزه برخوردار است که در فرایند یاددهی یادگیری نقش اساسی دارد.
- در فرایند یاددهی یادگیری و تربیت‌پذیری و توسعه‌ی شایستگی‌های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد.
- دارای قابلیت‌ها، تجربه‌ها، ظرفیت‌ها و توانایی‌های گوناگون است.

معلم در سند برنامه‌دروسی ملی

- در مسیر راه انبیا و ائمه اطهار(ع)، اسوای امین و بصیر برای دانش‌آموزان است.
- با شناخت و بسط ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی، زمینه‌ی درک و انگیزه‌ی اصلاح مداوم موقعیت آنان را فراهم می‌کند.
- زمینه‌ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی دانش‌آموزان است.
- راهنما و راهبر فرایند یاددهی یادگیری است.
- برای خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی مسئولیت‌تطبیق، تدوین، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های درسی و تربیتی در سطح کلاس را برعهده دارد.
- یادگیرنده و پژوهشگر آموزشی و پرورشی است.

مدیر در سند برنامه‌دروسی ملی

- معلمی مؤمن، خلاق، متعهد، منعطف، اهل فکر، آینده‌نگر، مشارکت‌پذیر، راهبر تربیتی، مدیر و مدبر و دارای سعه‌ی صدر و صلاحیت‌های حرفه‌ای است.
- مسئولیت تأمین و توسعه‌ی محیط یادگیری را برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش‌آموزان برعهده دارد.
- مسئولیت خلق موقعیت‌های تربیتی و آموزشی، انطباق یا تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی و تربیتی را در سطح مدرسه برعهده دارد.
- با برقراری روابط صحیح، سازنده و پویا، امکان درک و اصلاح مداوم موقعیت را برای کلیه‌ی عوامل (کارکنان و خانواده‌ها) و دستیابی به سازمان یادگیرنده فراهم می‌سازد.
- از اختیارات متناسب برای پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری در کلیه‌ی امور مدرسه برخوردار است.

پس از این مرحله، به این نکته پرداختیم که «آیا من مدیر باسوادی هستم؟» مدیران نظرهای خود را بیان کردند. پس از گفت‌وگوهای بسیار، با جمع‌بندی مطالب به این تعریف رسیدیم که من در صورتی باسواد هستم که «توانایی تغییر» داشته باشم. مدیر هر مجموعه‌ای باید مأموریت مدرسه را بداند. مأموریت مدرسه‌ها چیست؟ پس از گفت‌وگو در گروه‌ها به این نتیجه رسیدیم که مأموریت مدرسه ارتقای توانمندی‌های دانش‌آموزان برای ایفای نقش مؤثر در جامعه است و رشد و پیشرفت جامعه و کشور نیز در پرتو ارتقای آگاهی‌های افراد است. چند روز قبل از برگزاری کارگاه، نسخه‌ی پی‌دی‌اف آیین‌نامه‌ی اجرایی مدرسه‌ها در اختیار همه‌ی شرکت‌کنندگان گذاشته شده بود. با مراجعه به ماده‌ی ۴ این آیین‌نامه، هدف مدرسه را مرور کردیم. پس از آن به ماده‌ی ۷ که درباره‌ی چرخش‌های تحول‌آفرین در مدرسه است پرداختیم. همه به این باور رسیدیم که برای رسیدن به مدرسه‌ای مطلوب و مبتنی بر اسناد بالادستی، نوع نگرش ما به مدرسه و مدیریت مدرسه بسیار تأثیرگذار است.

مرحله اول: هریک از همکاران مشغول مطالعه‌ی مربوط به خودشان هستند. در هشت گروه همین شیوه اجرا شد.

همکارانی که شماره آن‌ها در گروه چهارنفره یکسان بود و موضوع یکسانی را مطالعه کرده‌اند، مشغول تبادل نظر درباره موضوعی هستند که مطالعه کرده‌اند.

آموزش به روش همیاری

در ادامه بحث بر اساس ماده ۱۰ (وظایف و اختیارات) وارد بحث وظایف مدیریتی شدیم. با در اختیار داشتن فایل آیین‌نامه اجرایی مدرسه‌ها توسط مدیران، مدام به آن، به‌عنوان منبع اصلی مراجعه می‌کردیم. پیشنهاد می‌کنم برای صرفه‌جویی در وقت جلسات، از این امکان برای اشتراک‌گذاری منابع گفت‌وگوها از طرق فضای مجازی بهره ببرید. این شرایط باعث بهره‌وری بیشتر گفت‌وگوها را در جلسات در پی دارد.

برای فعالیت‌های این بخش، از روش «آموزش به روش همیاری (آموزش توسط اعضای گروه)» استفاده کردیم. شرکت‌کنندگان را که ۲۸ مدیر ابتدایی و متوسطه‌های اول و دوم بودند، به هفت گروه چهارنفری تقسیم کردیم. مقرر شد کسانی که در گروه ۱ هستند، بخش برنامه‌ریزی، افراد گروه ۲ بخش سازمان‌دهی، گروه ۳ بخش نظارت و ارزشیابی و کسانی که در گروه ۴ هستند، بخش اجرا و پشتیبانی را در مدت هفت دقیقه مطالعه کنند. سپس افراد دارای شماره‌های یکسان در هر گروه، گروه‌های هفت‌نفری تشکیل دهند. همه افرادی که بخش برنامه‌ریزی را مطالعه کرده بودند، یک گروه شدند و بقیه نیز به همین ترتیب. افراد این گروه هفت‌نفری به مدت ۱۰ دقیقه با هم درباره آنچه مطالعه کرده بودند، گفت‌وگو کردند. پس از این مرحله، افراد به گروه‌های خود بازگشتند و هر کس بخشی را که مطالعه کرده بود برای سایر اعضای گروه ارائه داد. این بخش از برنامه حدود ۱۵ دقیقه طول کشید. به این ترتیب، همه مدیران با چهار وظیفه خود درباره برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، نظارت و ارزشیابی، و اجرا و پشتیبانی آشنا شدند.

پس از آن همه افراد به شکل دایره، گروه بزرگی را ایجاد کردند و از یکی از افرادی که هر بخش را فردی و در گروه هفت نفری مطالعه کرده بودند خواسته شد یک نفر به‌صورت داوطلب بخش مربوطه را توضیح دهد و سایر افراد نسبت به ارائه اظهار نظر و تکمیل کنند. این مرحله برای هر چهار وظیفه مدیر اجرا شد. برای ارزیابی اینکه ارائه‌دهنده، مطالب مربوط به بخش خود را کامل ارائه کرده است یا نه، از روش ارزشیابی توسط اعضای گروه استفاده کردیم و اگر مواردی مطرح‌نشده یا فراموش شده بود، سایر اعضا تکمیل کردند. در ادامه کارگاه به وظایف مدیران در نقش رهبر آموزشی

پرداخته شد و هم‌پوشانی بین طرح تعالی مدیریت و آیین‌نامه اجرایی مورد مذاقه قرار گرفت.

سند جامع راهنمایی و مشاوره

بعد از ساعت نماز و استراحت، ابتدا درباره موضوع فرایند «هدایت تحصیلی» و زمینه‌های عوامل مؤثر از جمله خودشناسی، محیط‌شناسی و رشته‌شناسی توسط شرکت‌کنندگان صحبت و درباره مؤلفه‌های مؤثر هریک به تفصیل توضیحات لازم ارائه شد. در ادامه برنامه «سند نظام جامع راهنمایی و مشاوره» که وزیر آموزش و پرورش در تاریخ ۱۵ دی ۱۴۰۰ به مدیران کل ابلاغ کرده است، مطالعه و بررسی شد (نسخه پی‌دی‌اف این سند نیز قبل از برگزاری کارگاه در اختیار مدیران مدرسه‌های تفتان گذاشته شده بود). در بررسی این سند، با توجه به وظایف مدیریتی و انتظاری که سند راهنمایی و مشاوره از مدیران مدرسه‌ها به‌عنوان کنشگران اصلی دارد، گفت‌وگوها ادامه داشت؛ از جمله وظایف مدیر مدرسه در فرایند راهنمایی و مشاوره می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- توانایی برنامه‌ریزی، نظارت، تأمین شرایط و فراهم کردن محیط مناسب برای ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره؛
- توانایی و تجربه لازم برای برقراری روابط صحیح، سازنده و پویا، امکان مشارکت همه معلمان، مربیان، کارکنان مدرسه، والدین و عوامل برون‌سازمانی محیطی برای ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره؛
- توانایی لازم برای بهره‌گیری از نتایج نیم‌رخ‌های روان‌شناختی و استعدادی دانش‌آموزان برای برنامه‌ریزی‌های تربیتی و آموزشی؛
- توانایی ارتقا و توانمندسازی معلمان، مربیان، کارکنان، والدین و دانش‌آموزان مدرسه به‌عنوان کنشگران و عاملان عمومی فرایند راهنمایی و مشاوره؛
- آگاهی لازم برای نظارت و ارزشیابی تمامی برنامه‌ها و فعالیت‌های حوزه راهنمایی و مشاوره در سطح مدرسه. در مرحله پایانی و بازاندیشی کارگاه، مدیران شرکت‌کننده ضمن بیان دیدگاه‌های خود، همگی متعهد شدند تمام ۱۶۰ ماده آیین‌نامه اجرایی مدرسه‌ها را مطالعه کنند و در گروه شبکه مجازی که تشکیل داده‌اند، دیدگاه‌ها، سوالات، ابهامات و راه‌حل‌های خود را مطرح کنند.